

HAHNER PÉTER
Enyhe kifejezés

XLIX. évfolyam 47. szám, 2005. november 25.
Élet és Irodalom

Murányi Gábor: A múlt szövedéke. Noran Kiadó, Budapest, 2004. 534 oldal, 3500 Ft

Mármint az a jelző, a kötet alcímében: Históriák a megbicsaklott 20. századból. Még hogy "megbicsaklott"... Murányi Gábor könyve azt bizonyítja, hogy sokkal erősebb jelzőkre lenne szükség e század jellemzésére. Hiszen a különböző elveket hangoztató, ám meglepően azonos eszközöket használó diktatúrák nemcsak milliókat öltek meg, fosztottak ki és félemlítettek meg Magyarországon, hanem többé-kevésbé be is sároztak mindenkit, aki csak a közelébe került a hatalomnak. Aki pedig meg tudta őrizni tisztaságát, az csak távolról elmélkedhetett a politika világáról. Nem csoda, hogy a mai magyar társadalom egyszerűen képtelen szélesebb körökben is elfogadható, huszadik századi hősöket találni magának, akiknek az emléktábláit vagy szobraikat nyugodt lelkiismerettel felavathatná. Mind a jobb-, mind a baloldal kénytelen egy-egy "Rettenthetetlen Endrét" piedesztálra emelni, akik egyáltalán senkit sem mentettek meg, csak arra voltak képesek, hogy vitézül fegyvert rántsanak, amikor le akarták őket tartóztatni... Abszurd század pszeudo-hősei. Aki viszont nagyon is sok embert mentett meg, mint például

Slachta Margit a nyilasterrore idején (57-62. o.), az meg is kapta méltó jutalmát: nemzedékeken át gyalázták az emléket, még magam is emlékszem néhány róla szóló gúnyversre. Akik bátran szembeszálltak mind a nyilasokkal, mind a sztálinistákkal, mint Peyer Károly (62-67. o.) vagy Kéthly Anna (67-71. o.), azoknak, ha szerencsájük volt, nem börtön, csak száműzetés lett a sorsuk. Akik viszont kellően elvtelenek voltak, azokból akár államfő is lehetett, mint Dobi Istvánból (77-82. o.) vagy, mint Illés Bélából, a legjobban megfizetett magyar író (465-469. o.).

Murányi Gábor a HVG elmúlt évfolyamaiban megjelent cikkei gyűjtötte össze e kötetben. Valamennyi írása élvezetes olvasmány, a legjobb politikai oknyomozó újságírás mesterművei, néhány cikke pedig önálló történelmi tanulmánynak is tekinthető. Egy részük a XX. századi magyar történelem sokat emlegetett vagy éppen mára már el is felejtett politikai fondorlatait mutatja be, más részük pedig az újságírás és a szépirodalom nehézségeit az enyhébb vagy keményebb diktatúrák szorításában. A kiadó gondos munkát végzett, a cikkek nagyjából mentesek a sajtóhibáktól, mindössze annyit vethetünk a szerkesztők szemére, hogy a kelet-európai történelmi személyiségek (Dubček, (R)ilka, Ceaușescu, Wojtyśa) nevét nem voltak hajlandók ellátni a megfelelő mellékjelekkel, a 498. oldalon idézett, erotikus Pálóczi-versből pedig kimaradt a "ficánkol" szó.

Elég lehangoló olvasmány ez a cikkgyűjtemény, mint minden olyan tisztességes könyv, amely a huszadik század igazi arcát tárja elénk. A magyar társadalmat bemutató "csoportképben" a számtalan megfélemlített, hazudozásra és besúgásra kényszerített honfitársunk körében csak ritkán bukkannak fel a bátorság képviselői, mint a fentebb említett szociáldemokraták, a Charta '77 aláírói vagy a Bibó-emlékkönyv szerzői. Mielőtt valaki túlságosan is szenvedélyesen bírálja mai politikai rendszerünket, vegye csak kézbe ezt a kötetet, s idézze fel azt a korszakot, amelyben az egyik vezető magyar politikus azt találta felháborítónak, ha a választások idején egy jelölőgyűlésen valaki "csak úgy ukmukfukk feláll, és jelölhet" (175. o.), a másik pedig azt, hogy a magyar állampolgárok "csak úgy futkározhassanak Nyugatra" (158. o.). Szép korszak volt ez, amelyben alighanem az volt a lényeg, hogy "csak úgy" ne lehessen semmit sem csinálni.

Azért persze akadt itt móka, kacagás és vidámság is. Egyik kedvenc cikkem a Szolgálati becéző című írás, amelyből megtudhatjuk, milyen szórakoztató és mulatságos fedőneveket kaptak a tisztektől mind a besúgók, mind a megfigyelt személyek (191-194. o.). Mennyit mosolyoghattak a belügy tisztviselői a jelentéseket olvasgatva, amelyekben az éhségstrájkot folytató Pákh Tibor csak "Diétás" néven emlegették! Volt itt szív, volt itt humorérzék! Milyen jókedv foghatta el például a jelenlévőket, amikor 1967 februárjában Kádár János bejelentette a központi bizottság tagjainak, hogy a legutóbbi választásokon "102 százalékra győztünk"! (173. o.) És volt itt költészet is!... A szovjet nagykövet 1954-es titkos jelentése szerint például "az elviselhetetlenül gyanakvóvá vált Rákosi egész Magyarországon egyedül Gerő Ernőben bízik, de még őt is le akarta lőni..." (108. o.). Vajon tudatosan idézte fel a minden bizonnyal igen művelt nagykövet Gogol Holt lelkek című regénye hőséneke, Szobakevicsnek híres megállapítását? "Az egész város csupa gazember, egyik olyan, mint a másik. Mind istentagadó, júdás. Mindössze egy tisztességes ember van köztük: az ügyész, de őszintén szólva, még az is nagy disznó." Vagy csak önkéntelenül igazította jelentése szövegét a nagy orosz klasszikus gondolatmenetéhez? Akárhogy is történt, Szobakevics halhatatlan megállapítása frappáns mottóként szolgálhatna Murányi Gábor kötetéhez

